

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Doktori Iskola

**AZ ÉNKÉP ÉS AZ OLVASÁS-SZÖVEGÉRTÉS KAPCSOLATA AZ
OROSZ ÉS ANGOL NYELV TANULÁSA SORÁN AZERBAJDZSÁNBAN**

Könül Karimova

PhD Disszertáció absztrakt

Témavezető: **Prof. Dr. Csapó Benő**



Szeged, 2021

Az énkép és az olvasás-szövegértés kapcsolata az orosz és angol nyelv tanulása során Azerbajdzsánban

A PhD tanulmányok keretében elvégzett kutatómunka célja a diákok tanulási énképének, közelebbről a tanulási énkép területspecifikusságának a vizsgálata volt. A doktori értekezés e munka eredményeit mutatja be, nagyobb részben folyóiratokban már megjelent tanulmányokra építve.

Az elvégzett empirikus vizsgálatok eredményeképpen megállapítható, hogy minden egyes iskolai tantárgyhoz különböző önértékelési folyamat és énkép tartozik, amely nagyban összefügg az adott területen nyújtott tanulói teljesítménnyel. Az énkép kutatásának témakörében meglehetősen kevés olyan vizsgálat található, amely az iskolai énkép terület-specifikusságát kiterjeszti a készség-specifikus énképre is, összevetve a különböző tantárgyakat a matematikával. Különösen kevés vizsgálat foglalkozott a szóbeli készségekhez kapcsolódó énképpel, külön elemezve az egyes területekhez tartozó készség-specifikus énképeket.

Az értekezés alapjául szolgáló vizsgálatok középpontjában a receptív nyelvi készségekkel kapcsolatos énképek változásának és kapcsolatrendszerének feltárása állt. Az kérdőívekkel és tudásszintmérő tesztekkel végzett felmérések az Azerbajdzsánban tanult két fő idegen nyelvre, az oroszra és angolra fókuszáltak, és feltérképezték az énképek és a tanulmányi teljesítmények összefüggéseit.

Az empirikus vizsgálatok elméleti alapjául a Marsh által kidolgozott külső-belső viszonyítási keretrendszer (*Internal/External Frame of Reference – I/E*) modell szolgált. A klasszikus I/E modell szerint az egyik területen jó iskolai teljesítmények negatív hatást gyakorolhatnak egy másik területen kialakuló énképére. A legtöbb empirikus vizsgálat azonban a modell által megfogalmazott feltételezést az iskolai tantárgyakhoz kapcsolódó énképek néhány területére, főleg a matematikára, illetve a matematikai-verbális összehasonlításra korlátozta.

A disszertációt megalapozó kutatómunka öt fő részből és egy különálló tanulmányból áll. Ezek együttesen betekintést nyújtanak az idegen nyelvek és az énkép receptív készségeinek kiterjedt kapcsolatrendszerébe. A rész-tanulmányok azt vizsgálják, hogy a receptív készségek teljesítményei hogyan viszonyulnak az adott terület énképéhez, és a tanulók hogyan alakítják ki a nézőpontjukat az egyes nyelvi területeken. A másik fő cél annak meghatározása volt, hogy a nyelvi teljesítmények hogyan függenek össze a tanulási énképpel az azonos, illetve az eltérő területek esetében.

A vizsgálatok először feltárták a tanulási énkép jellemzőit két idegen nyelv bevonásával, azzal a céllal, hogy kiterjesszék a klasszikus matematikai/verbális I/E modellt két idegen nyelvi terület tanulási énképére, valamint, hogy választ adjanak arra a kérdésre, hogy a különböző területek tanulási énképe általánosítható-e két idegen nyelv alapján. Az eredmények rámutattak a nyelvi tanulási énkép kétdimenziós természetére, bizonyítékot szolgáltatva arra, hogy a két dimenzió egymástól egyértelműen elkülöníthető. Az elemzések gyenge korrelációt tártak fel az angol és az orosz nyelvek között, bizonyítva, hogy egyetlen verbális tanulási énkép még nem elegendő ahhoz, a tanulók nyelvekhez való viszonyáról általános képet alkothassunk. Az olyan különböző idegen nyelvek esetében, mint az orosz és az angol, nagyon eltérő nyelvi énképek alakulhatnak ki.

Ezt követően vizsgálatunkba bevontuk az egyébként korábban már sokat elemzett matematikát, és így három különböző énképet azonosítottunk a három iskolai tantárgyhoz kapcsolódóan, ismét megtapasztalva az énkép multidimenzionális természetét. Ebben az esetben

szintén nagyon gyenge korrelációt találtunk a matematikához és a két idegen nyelvhez kapcsolódó énkép között.

További elemzéseink során strukturális egyenletekkel modelleztük a teljesítmények és az énképek kapcsolatrendszerét. Ezek az elemzések rávilágítottak arra, hogy azok a modellek, amelyek az olvasás-szövegértés egyes területein készség-specifikus énképeket különböztetnek meg, szorosabb illeszkedést mutattak az adatokkal. A kapott eredményeket nem befolyásolta jelentősen a tanulók neme, a két idegen nyelven történő olvasási teljesítmények énképeinek két komponense közötti korreláció a fiúk és a lányok esetében azonos volt.

A disszertációban bemutatott eredmények kiindulópontként szolgálhatnak további, a terület-specifikus jelleget még alaposabban elemző, többféle énképet figyelembe vevő vizsgálatok számára. Az eredmények a gyakorlatban segíthetik a tanárok munkáját azáltal, hogy jobban megértik diákjaik attitűdjeit és motivációit, és az erősségeik és gyengeségeik feltárásával hatékonyabban fejleszthetik tanítványaik nyelvi készségeit.

Az értekezés témaköréből készült publikációk

- Karimova, K., & Csapó, B. (2021). Cognitive and affective components of verbal self-concepts and internal/external frame of reference within the multidimensional verbal domain. *Sage Open*. In press.
- Karimova, K., & Csapó, B. (2021). The Relationship between cognitive and affective dimensions of reading self-concept with reading achievement in English and Russian. *Journal of Advanced Academics*, 0, 1-30. <https://doi.org/10.1177/1932202X21995978>
- Karimova, K., & Csapó, B. (2020). The internal/external frame of reference of mathematics, English, and Russian self-concepts. *Journal of Advanced Academics*, 31(4), 506-529. <https://doi.org/10.1177/1932202X20929703>
- Karimova, K. (2019). *English, Russian and Azerbaijani teachers' perceptions of professional development needs*. Poster presented at the 18th Biennial EARLI Conference, Aachen, Germany.
- Karimova, K. (2019). *Factors affecting student proficiency in listening and reading of English and Russian*. In E. K. Molnár & K. Dancs (Eds.). Paper presented at the 17th Conference on Educational Assessment: PÉK 2019. Program and Abstracts, 11-13 April (p. 51). Szeged: Szegedi Tudományegyetem.
- Karimova, K., & Csapó, B. (2018). *Listening and reading self- concepts in the English and Russian languages*. In A. Fehérvári, K. Széll, H. Misy. Research Diversity, Educational Practice and Collaborations. Paper presented at the 18th National Conference on Education: Program and Abstracts, 8-10 November, (p. 255). Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- Karimova, K., & Csapó, B. (2018). *Language self-concept of Azeri native speakers in Russian as a second language and in English as a foreign language*. In T. Vidákovich, & N. Füz (Eds.). Paper presented at the 16th Conference on Educational Assessment: PÉK 2018. Program and Abstracts, 26-28 April (p. 47). Szeged: Szegedi Tudományegyetem.